

АКАДЕМИЧНО СЛОВО

на д-р инж. Меглена Плугчиева по случай удостояването ѝ с почетното научно звание „Доктор хонорис кауза“

След 38 години трудова кариера, половината от които са свързани с лесовъдската практика и политика, мога да кажа, че лесовъдството е моята съдба. Спомените от детството, прекарано в Ловното стопанство „Шерба“, и съветът на родителите ми помогнаха да направя своя избор в полза на лесовъдството в тогавашния Висш лесотехнически институт, в който тъкмо бе отрит профилът „Екология“. Завърших с първия випуск еколози и с огромно желание се отдадох на професията.

Връщам се в началото на 90-те години на миналия век, във времето на сериозни политически, икономически и социални промени в нашата страна, които не поминаха и горската система. Това бе времето на тежки, но необходими реформи. Започнала бе реституцията и опасността от неправомерното връщане на горите бе голяма. Лесовъдската колегия се бореше да запази най-ценните екосистеми у нас и успя да ги съхрани чрез обявяване на националните паркове. Имаше нововъзникналата структура на собствеността в горите, законовата уредба също подлежеше на промяна и хармонизиране. Трябваше да търсим контакти с развитите в горскостопанско отношение страни - Германия, Австрия, Швейцария, Франция. През 1991 г. се обърнах към Йохан Борхен - министъра на горите в правителството на Хелмут Кол, с писмо за сътрудничество и така бяха стартирани редица проекти, които дълги години съдействаха за трансформацията и хармонизирането на нашето законодателство в управлението на горите. Това са проекти и сътрудничество с федералните германски провинции Хесен, Баден-Вюлтерберг, Бавария. Специално искам да изразя своята лична и от името на страната благодарност към проф. Карл-Райнхолд Фолц - дългогодишен директор на Университета за горски изследвания във Фрайбург, Германия, който има големи заслуги за сегашния Закон за горите в България. Във всичките периоди на трудовата ми кариера - и като народен представител, и като заместник-министър на земеделието и горите, с екипите ми се стараехме да черпим опита на напредналите страни, но в същото време да запазваме най-ценното от българската горскостопанска наука и практика. И трябва да ви уверя, че те са на изключително високо ниво и с признание в чужбина. За съжаление, недостатъчно у нас.

Когато влязох в политиката като депутат, всеобщо бе мнението на колегията, че политиците нямат достатъчно познания за горския сектор, както и опасението, че не могат да вземат правилни управленски решения за неговото устойчиво развитие. А когато споделях тази тревога с германските профес-

ори по лесовъдство, те ме уверяваха, че не само в България, а навсякъде е така. Или както казваше проф. Буш: „Горите имат турнус 100 години, а политиците само 4 години мандат“.

Годините, на които се спрях досега, бяха колкото бурни, толкова и успешни. Специално искам да се спра на проекта за реформата, който беше подготвен в гържавния горски сектор със Световната банка и „Австрийски федерални гори“ и да благодаря на тогавашния министър на земеделието и горите Мехмед Дикме за неговото професионално участие в преговорите, които водехме по глава „Земеделие“, както и на доц. Георги Костов, който в качеството си на зам.-министър реализира този проект.

Своего значение имаше и научното сътрудничество и съм много горда, че българските учени се ползват с уважение в чуждестранните среди, като един от тях е Методи Сотиров, който наскоро се хабилитира като професор във Фрайбург.

Сега позволете ми да се спра на актуалните предизвикателства пред горския сектор на Европа и на възможностите, които се откриват пред горската политика, за намиране на решенията и гарантиране на устойчивото развитие на горите, като под устойчивост се разбира балансът между ползването и прираста, който винаги трябва да надвишава ползването. В същото време трябва да бъде гарантирана и многофункционалността на горите.

Понастоящем няма обща европейска горска политика, като се смята, че главната причина за това са различните групи национални политики в областта на горите. Едната група е на гържавите от Северна Европа - Швеция, Финландия, Литва, Латвия и Естония, в които, с изключение на трите Прибалтийски републики, преобладава частната горска собственост, а големите им горски ресурси са определящи за икономиката на тези страни.

Втората група е на Северозападна Европа - Дания, Ирландия и Великобритания, в които преобладават разпокъсани и малки по площ горски територии, имащи по-малко значение за икономиката.

Групата Централна Европа - Австрия, Франция, Германия, с горите си е в сърцето на континента. Страните притежават големи площи от този ресурс, който има значителен дял в икономиката, и което е още по-важно - те са водещи в принципите за устойчивост и многофункционалност в стопанисването на горите. В групата Източна Европа попада и България, която също споделя тези принципи. Италия, Испания, Португалия и Гърция са от Южната група. Това са страните, които имат среден дял на участието на горския сектор и като обща

площ, и в икономиката им, а акцентът на горската политика е опазването и борбата с пожарите.

Белгия, Люксембург и Холандия са страните от групата на Западна Европа. Те разполагат с малки по площ горски територии, акцентират върху частната собственост и имат различен прочит на горската политика.

Това разнообразие доста красноречиво обяснява факта за липсата на обща горска политика. Единствените документи, които само донякъде обединяват европейските държави, са Стратегия за развитие на горите от 1989 и 2013 г. и плановете за прилагането ѝ. Това са т.нар. меки политически инструменти, които, за съжаление, имат слаб принос в решаването на актуалните проблеми и предизвикателства пред горския сектор на Европа.

В същото време общата горска политика изключително сериозно се конкурира с други, вече успели да се утвърдят, общи европейски политики. Това са Общата селскостопанска политика, Директивата за местообитанията на птиците, „Натура 2000“, Регламентът за дървесината и борбата с нелегалната търговия с дървесина, Директивата за насърчаване на възобновяеми енергийни източници и Регламентът за отчет в земята. Тези основни регламенти, действащи в ЕС, пряко или косвено кореспондиращи с горския сектор на страните членки, на практика са далеч по-силни, конкурентни и изземващи функциите на общата горска политика. Това води до фрагментация и отслабване на позициите на горския сектор в Европа. Стига се дотам, че принципите на устойчивост и многофункционалност, които са традиционни и исторически развити в Европа, в момента се прилагат в зависимост от това, доколкото политическата сила, управляваща страната, има разбиране по този въпрос, дали държавната администрация води съответната политика, доколко е силен неправителственият сектор, медиите, обществото. Стига се и до нарастване на напрежението между основните утвърдени европейски политики. В такава обстановка, вместо да се върви в посоката интеграция и координация между секторите, горският сектор става все по-слаб, все по-изолиран и се предизвиква т.нар. интеграционен парадокс - вместо сътрудничеството и принципа на комплексност между секторните политики, горите получават отслабване.

В момента, в контекста на климатичните промени и нагласата на целия свят за противодействието срещу тях, се борят две различни тези. Едната е на еколозите, които застъпват становището, че горите трябва да застаряват, за да фиксират все по-големи количества въглероден двуокис. Научните изследвания обаче показват, че колкото по-добре и по-оптимално се стопанисват и ползват горите и се върви в посока възобновяване, подмладяване и залесяване на нови територии, толкова и възможността им за фиксиране на въглеродния двуокис нараства.

Виждате, че това са принципни различия и противоречия и конфликтът се задълбочава. Дори бих казала, че традиционният конфликт между икономиката, обществото и горския сектор в сферата на при-

рогозащитата достига до нови, непознати до днес размери. И в България, и в други европейски страни се чувства нарастващото напрежение предвид увеличените очаквания и изисквания към горите. Нещо повече, създава се впечатление, тиражирано и в медиите, че защитата на природата, разбирана в смисъл на пълната консервация, пълното „заклучване“ на определени територии, е доброто. А всичко, което е свързано със стопанисване на горите и дървопроизводство, получава етикета „експлоатация“ и дори „унищожаване“.

Такова противопоставяне на две взаимосвързани сфери е абсолютно погрешно и отхвърлено научно. В България конфликтът в това отношение става все по-крещящ, създава настроеност срещу системата на горите. С огорчение ще споделя, че медийните новини за горите са свързани винаги със случаите на браконьерство и други нарушения. Системата е поставена в „отбранителен режим“, а професията на лесовъдга, доскоро много престижна, професията, която осигурява развитие на всяка държава, включително и на България, е подценявана. В медиите липсва т.нар. горски диалог между системата на горите и обществото.

Липсва и поглед напред в междусекторните политики за преодоляването и подготовката на страната за изпълнение на всички действия за посрещане на климатичните промени и глобалните трансформации, които ще настъпят не само в горите, а и в социалния и политическия живот. В тази насока използвам възможността да поздравя академичните среди на ЛТУ и Института за гората за усилията, които полагат, в работата си по глобалните климатични промени и възможностите за адаптация на горите към тях, по развитието на субалпийските гори в България под влияние на климатичните промени, природните нарушения и динамиката в естествените букови гори, по климата и историята - гендрологична и климатична, по оценката на потенциалните възможности на горскодървесни и аграрни видове. Но, вероятно, по-голямата част от обществото не е чувала за това. А би трябвало политиците, обществеността и представителите на горския сектор да говорят на една маса, да имат един глас, защото това е поглед към утрешния ден на нацията, на икономиката ни и като цяло към бъдещето на България.

В контекста на анализирания предизвикателства пред европейското и българското горско стопанство искам да споделя, че има начини и възможности да се търси промяната на сегашното статукво. Какво имам предвид? Опирайки се на анализите и изследванията на водещи представители на горската политика и наука, е необходимо да се потърсят възможности за реална интеграция на междусекторните политики в Европа и на национално ниво. В момента започва своята дейност нова европейска инициатива „INTEGRATE“. Това е все още неформална мрежа, стартирана от Германия и Чехия през 2016 година. Първата конференция на платформата е проведена в германския град Бон през юни 2017 г., с участие на представители на 16 страни и над 50 водещи учени в сферата на горската по-

литика и опазване на природата, а последното заседание е от 20-21 март в Пилзен, Чехия. Най-важното послание на конференцията бе, че защитата на природната среда не е в конфликт със стопанисването на горите, а се явява интегрална част от устойчивото им стопанисване, и трябва да бъде намерен баланс между икономиката и екологията. Платформата „INTEGRATE“ е насочена към политици и към представители на горската практика и наука. Това е първи силен тласък към търсенето на обща горска политика в Европа. Мнението и на учени, и на практики се обединява в идеята, че само чрез политически мандат и общо европейско законодателство наистина може да се вдигне нивото на горския сектор, а европейската горска политика - на нивото на останалите икономически сектори.

„INTEGRATE“ се поддържа от Франция, Италия, Германия, Австрия, Швеция, Финландия, Люксембург, Чехия и редица научни институти - Европейския институт за гората, университетите в Гьотинген, Еберсвалде, Фрайбург, ЕТН в Цюрих. Тези среди търсят общия подход в посока институционализиране на общата горска политика.

Наложително е България със своя опит, възможности

и дългогодишни традиции в стопанисването на горите да се включи в тази мрежа и даде своя принос в създаването на Обща горска политика. Подходящ момент е настъпил сега, когато нашата страна е поела Европредседателството и МЗХГ може да стане инициатор за това включване. Смятам, че българската инициатива няма да остане „глас в пустиня“, а ще предаде щафетата на Австрия, а след това на Румъния - следващите домакини на Председателството на Европейския съюз и страни с ясни позиции относно необходимостта от общата горска политика. Още един приоритет, който България обяви в рамките на Европредседателството, е за европейската перспектива на Западните Балкани. Смятам, че това дава уникален шанс да засилим нашето сътрудничество в областта на горската наука и практика, като, от една страна, бихме могли да помогнем на страните от този регион да не допуснат грешките на прехода, а от друга - да организираме съвместни проекти, които могат да гарантират запазването на зеленото богатство в региона и Европа.

3 април 2018 г.